

De Schriftgeleerde

De laatste gelijkenis die de Here Jezus binnenshuis aan Zijn discipelen vertelde, is evenals de voorafgaande drie alleen maar opgetekend door Mattheüs. Naar aanleiding van de zeven gelijkenissen die Hij had verteld, vroeg Hij: "Hebt u dit alles verstaan?" (Matt. 51). En de discipelen gaven een bevestigend antwoord. Waarop Jezus tegen hen zei: "Daarom is iedere Schriftgeleerde die een discipel van het koninkrijk der hemelen is gemaakt, gelijk aan een heer des huizes die uit zijn schat nieuwe en oude dingen voortbrengt" (vs. 52).

De meeste uitleggers gaan voorbij aan het feit dat hier van een achtste gelijkenis sprake is.¹ Dat er in vers 52 van een achtste gelijkenis sprake is, is opgemerkt door de protestantse uitleggers G. Campbell Morgan, G.J. Pauptit en de katholieke uitlegger L. Sabourin (in: *The Parables of the Kingdom*, Biblical Theology Bulletin 6:115-160,1976). Zie ook C.H. Welch (*Gelijkenissen, wonderen en tekenen*, Everread Uitgevers, blz. 50-59).} En toch is dat het geval. Want Jezus verklaart dat iets in de geestelijke werkelijkheid 'gelijk' is aan iets uit het dagelijks leven. Bovendien zegt Mattheüs pas ná vers 52: "En het gebeurde toen Jezus deze gelijkenissen had beëindigd, dat Hij vandaar vertrok" (Matt. 13:53). Hij schreef dus niet dat Jezus toen Hij het verhaal van het sleepnet had verteld "deze gelijkenissen had beëindigd". Wanneer Mattheüs dat had geschreven, zou er reden zijn geweest de gelijkenis van het sleepnet als laatste uit de reeks te beschouwen. Maar de evangelieschrijver merkt pas na het verhaal van de Schriftgeleerde op dat Jezus "na deze gelijkenissen te hebben beëindigd, vandaar vertrok". Het verhaal van de Schriftgeleerde is óók een gelijkenis.

Overeenkomsten en verschillen

De gelijkenis van de Schriftgeleerde vertoont zowel overeenkomst als verschil met de gelijkenis van de zaaier. De overeenkomsten zijn de volgende:

1. Beide gelijkenissen hebben betrekking op het koninkrijk (zie vs. 18 en 52), maar geen van beiden begint met de uitdrukking "het koninkrijk der hemelen is gelijk aan";
2. in beide gelijkenissen speelt het Woord van God een rol: de zaaier zaait het Woord (vs. 18, 20, 22 en 23) en de Schriftgeleerde graaft erin om wat hij eruit opdiept aan anderen door te geven (vs. 52) en
3. de zaaier blijft zaaien, ook al komt het zaad dikwijls op onbewerkte grond terecht waar het zich niet volledig kan ontwikkelen (vs. 1-9). De goedgeefse heer des huizes blijft putten uit zijn schat om daaruit zowel nieuwe als oude dingen voort te brengen (vs. 52).

Toch is er ook een belangrijke tegenstelling: in de gelijkenis van de zaaier is het zaad steeds *hetzelfde*, maar de grond waarop het valt, is verschillend. In de gelijkenis van de Schriftgeleerde brengt de heer van het huis *verschillende* goederen uit zijn schat naar buiten (nieuwe en oude).

De symbolen van de gelijkenis

De achtste gelijkenis maakt gebruik van drie symbolen: een huiseigenaar, zijn schat en nieuwe en oude voorwerpen uit die schat. Niet genoemd maar wel verondersteld worden: huisgenoten die voorwerpen uit die schat ontvangen.

Het is opmerkelijk dat Jezus voor Zijn laatste gelijkenis als hoofdpersoon kiest: "een Schriftgeleerde die een discipel van het koninkrijk der hemelen is gemaakt". Tot de discipelgroep behoorden op dat moment immers nog geen Schriftgeleerden. Het waren eenvoudige vissers en er was een 'zeloot' bij: een politiek activist. Schriftgeleerden waren over het algemeen juist fel gekant tegen Jezus en de boodschap die Hij verkondigde. Zij probeerden de Man uit Nazareth via strikvragen ten val te brengen en ze zochten een grond voor een aanklacht tegen Hem. De achtste gelijkenis gaat ervan uit dat sommige Schriftgeleerden leerlingen van het koninkrijk der hemelen zouden worden. We kunnen

daarbij denken aan Nicodemus (Joh. 3:1; 7:50 en 19:39), aan Jozef van Arimathea (Joh. 19:38) en natuurlijk ook aan Saulus, de latere apostel Paulus (Fil. 3:4-11). Volgens Johannes, die goede contacten had in priesterkringen, geloofden vele van de oversten in Jezus maar durfden zij dit vanwege de vijandschap van de farizeeën niet openlijk te zeggen (Joh. 12:42 en 43).

Met het woord "heer des huizes" doelt Jezus niet op wat wij een 'huiseigenaar' noemen. Het Griekse woord *oikodespotes* betekent: een heer die zeggenschap heeft over een huis in de antieke zin, dat wil zeggen: een vermogend man die beschikt over een groot aantal bedienden en slaven. Een dergelijke heer begunstigde vaak allerlei mensen: beeldende kunstenaars, schrijvers, acteurs en filosofen, die hij financieel ondersteunde. Daartoe putte hij uit zijn privévermogen. In de gelijkenis wordt dit aangeduid als "zijn schat" (Grieks: *thesauros*). Dit heeft betrekking op een in de loop van vele jaren, of in de loop van vele generaties, vergaard bezit. In de grondtekst wordt de hoofdpersoon aangeduid als *anthropoo oikodespotes*, dat wil zeggen: 'een mens, een huisheer', om aan te geven dat Jezus een parallel trekt tussen geestelijke en financiële bezigheden die zich beiden afspelen in de wereld van de mensen. In de Bijbel is 'heer van het huis' dikwijls een aanduiding van God, maar niet in deze gelijkenis.¹{1 De uitdrukking 'een mens, een huisheer' moet worden opgevat als een Arameïsme. Het betekent: 'een welgesteld iemand', 'een zeker mens die de heer is van een huis' (en voor dat huis verantwoordelijkheid draagt).}

Voor 'nieuw' staat er het Griekse woord *kainos*, niet het verwante begrip *neos*. *Kainos* is een aanduiding van iets dat zowel qua aard als leeftijd 'nieuw' is, terwijl *neos* een aanduiding is van 'ongebruikt'. Wanneer een volwassene een nieuwe fiets krijgt dan betekent dat 'een ongebruikt exemplaar', maar overigens een fiets als alle andere. Wanneer een uitvinder echter een totaal nieuw vervoermiddel bedenkt en zijn vriend met zijn uitvinding laat rijden, dan heeft die vriend iets ontvangen dat werkelijk totaal nieuw is. In Mattheüs 13:52 gebruikte de Here Jezus het woord 'nieuw' in de laatste zin. Hij spreekt over iets onbekends en iets ongehoords.

Het is niet moeilijk te raden wat Hij bedoelde met de 'nieuwe dingen' die iedere Schriftgeleerde die een discipel van het koninkrijk der hemelen was gemaakt, uit zijn schat zou voortbrengen. In het voorafgaande had Hij immers gezegd, dat het Zijn discipelen was gegeven "de verborgenheden van het koninkrijk der hemelen te kennen" (Matt. 13:11). En Mattheüs had over Jezus' onderwijs in gelijkenissen opgemerkt, dat dit de vervulling was van een door de psalmdichter Asaf uitgesproken profetie: "Ik zal Mijn mond opendoen in gelijkenissen; Ik zal dingen uitspreken die van [de] grondlegging <van [de] wereld> af verborgen zijn geweest" (Matt. 13:35).

'Nieuwe dingen' zijn feiten aangaande het koninkrijk der hemelen die "van de grondlegging van de wereld af verborgen zijn geweest". Het zijn geheimen waarvan het volk Israël niet op de hoogte was en die pas werden onthuld toen Jezus aan de menigten en aan Zijn discipelen gelijkenissen begon te vertellen.¹{1 Volgens H. Ridderbos zou het 'nieuwe' dat een Schriftgeleerde uit zijn schat naar buiten kon brengen vooral bestaan uit het feit dat, in de Persoon van Jezus, de Messias is verschenen (*De Komst van het Koninkrijk*, Kampen: J.H. Kok, 1950). Gezien het voorafgaande (Matt. 13:1-51) gaat het echter ook om de ontwikkeling van het koninkrijk nadat Jezus het Woord van dat rijk had gezaaid, een vorm van ontwikkeling die door de profeten niet duidelijk was voorzien.} Tot die 'nieuwe dingen' behoort bijvoorbeeld het feit dat het Woord van het koninkrijk lange tijd in onbewerkte grond zou vallen en daardoor geen vrucht zou voortbrengen. Of het feit dat het net van het koninkrijk nog vóór de voleinding van de eeuw, en niet pas in de toekomstige eeuw, in zee werd geworpen.

'Oude dingen' zijn feiten aangaande dat rijk die het volk Israël al kende, omdat de Schriftgeleerden en farizeeën er op grond van het profetische Woord onderricht over hadden gegeven. Zoals het feit dat het Woord van het koninkrijk eens tóch een ruime oogst zou opleveren. En het feit dat de Messias eens zou verschijnen in heerlijkheid en het rijk voor iedereen zichtbaar zou worden.

Hoe we deze gelijkenis mogen opvatten

De Here had aangekondigd dat er kwade krachten werkzaam zouden zijn binnen de kring van mensen die Gods heerschappij erkennen: zaad etende vogels, verschroeiende hitte, snelgroeïende doorns, onkruid dat bedrieglijk veel op tarwe lijkt, onnatuurlijke groei en verborgen zuurdeeg. Binnen de discipelkring zou dit veel verwarring veroorzaken. Maar sommige gelovigen zouden graven in het Woord van God en zo hun medegelovigen ondersteunen door uit dat Woord nieuwe en oude dingen naar buiten te brengen.

Men heeft uit de gelijkenis willen afleiden dat elke *discipel* van het koninkrijk der hemelen - waaronder men dan verstaat: ieder mens die in Jezus gelooft - een Schriftgeleerde wordt en geroepen is om zich te gedragen als een huiseigenaar die uit zijn schat nieuwe en oude dingen naar buiten brengt. Maar Jezus zei niet dat iedere discipel een Schriftgeleerde zou zijn. Hij zei letterlijk: 'Iedere Schriftgeleerde, leerling gemaakt in het koninkrijk der hemelen, is gelijk aan een mens, een heer van een huis, die uitwerpt uit zijn schat nieuwe en oude'. *Bepaalde* discipelen zijn Schriftgeleerden, maar niet alle. En zulke discipelen waren al Schriftgeleerden *voordat* ze tot discipelen van het koninkrijk der hemelen werden gemaakt. Ze zouden kostbaarheden uit hun schat opdiepen, maar die niet aan buitenstaanders geven. Men behoort heilige dingen immers niet aan de honden te geven en parels niet voor de varkens te werpen (Matt. 7:6). De waardevolle inhoud van de schat zou worden aangewend ten bate van hen die *in het huis zijn*: de gezinsleden, het huispersoneel en de vrienden van de heer in wier levensonderhoud hij wil voorzien.

De schat van een Schriftgeleerde is de Schrift. Nieuwe dingen uit die schat zijn verborgenheden uit die Schriften die de Messias bij monde van Zijn apostelen zou bekendmaken. Het is opvallend dat Schriftgeleerden die discipelen waren geworden niet alleen nieuwe maar ook 'oude' dingen uit hun schat naar buiten zouden brengen. Het nieuwe maakt het oude niet ongedaan. Zo blijven bijvoorbeeld de heilsbeloften uit de het Oude Testament van kracht. Er zullen tijden komen van "[de] herstelling van alle dingen, waarvan God heeft gesproken door [de] mond van Zijn heilige profeten van oudsher" (Hand. 3:21). Wat de profeten hebben aangekondigd en wat het volk Israël al eeuwenlang verwacht, zal beslist werkelijkheid worden. Na Jezus' dood en opstanding mogen gelovigen blijven uitzien naar de vervulling van de beloften die in de het Oude Testament zijn gegeven. De nieuwe rijkdommen uit de schat stellen hen in staat om de ontwikkelingen te duiden die aan de voleinding van de eeuw voorafgaan. Via onverwachte wegen zal het koninkrijk der hemelen uiteindelijk openbaar worden.